

Forsvarlig bruk og regulering av kunstig intelligens

Utviklingen innen kunstig intelligens går i et voldsomt tempo. På kort tid har teknologien blitt allemannseie og tatt i bruk på tvers av hele samfunnet. Verktøyene oppleves spennende og gir nye muligheter, men innføringen har skjedd uten politisk styring, uten etiske kjørerregler og uten reguleringer for samfunnssikkerheten.

Dagens språkmodeller er bygd på store datamengder fra storsamfunnet. Modellene er programmert til å gjengi statistiske gjennomsnitt, og svarene de gir gjenspeiler majoritetens språk, historieskriving og verdier. Samiske interesser, sedvaner og rettigheter til land og vann samsvarer sjelden med flertallets oppfatninger. Vår rettighetskamp står ofte i direkte motstrid til majoritetens ønsker. Når maskiner læres opp til å finne en middelvei, faller det samiske perspektivet bort.

I dag tas kunstig intelligens i bruk i kommuner, fylker og statlig forvaltning for å skrive notater, oppsummere høringsuttalelser og forberede vedtak. Mye av denne teksten produseres og deles uten at mottakeren vet at den er maskingenerert. Dersom saksbehandlere lener seg på disse programmene i samiske saker, vil våre rettigheter, tradisjonskunnskap og lokale vurderinger bli oversett og utvasket lenge før sakene når politisk behandling.

Utviklingen truer samisk rettssikkerhet, samiske språk og den åpne samfunnsdebatten. NSR og det samiske samfunnet må ta grep nå for å sikre at samisk virkelighet og urfolksrettigheter ikke forsvinner i en flom av maskingenerert innhold.

NSRs 49. landsmøte mener at:

- All syntetisk tekst, bilde- og lydproduksjon må pålegges tydelig og synlig merking, slik at innbyggere og beslutningstakere alltid vet når innhold er generert av kunstig intelligens.
- Det må innføres klare nasjonale retningslinjer som forbyr ukritisk bruk av kunstig intelligens i offentlig saksbehandling. Forvaltningsorganer kan ikke overlate utredninger, høringsoppsummeringer eller saksframlegg som berører samiske saker og rettigheter til automatiserte systemer.
- Samiske saker og rettighetsvurderinger i forvaltningen skal alltid utføres av fagfolk med reell kompetanse på samiske rettsforhold og samiske samfunnsforhold.
- NSR og samiske institusjoner må utarbeide en egen strategi for digitalt vern og beredskap, slik at vi sikrer samisk språk, kulturarv og politisk gjennomslagskraft i en tid der kunstig intelligens overtar mer av tekstproduksjonen i samfunnet.

Merknad:

Resolusjonen er i all hovedsak skrevet og formulert av forslagsstiller. Kunstig intelligens har kun vært benyttet som bistand til enkelte formuleringer og språkvask, i tråd med resolusjonens krav om åpenhet.